

Kulakovski izgovarja Gaja, da je bilo njegovo početje v takratnih razmerah popolnoma naravno in razumljivo in da so tudi drugi slovanski učenjaki za svoja dela dobivali denarno pomoč iz Rusije. Kopitar n. pr. je dobil za svoj „Glagolita Clozianus“ zlato medaljo, Karadžić je dobival na leto 100 zlatnikov in še posebej znatne vsote, da je mogel izdati svoj slovar in srbske narodne pesmi, srbski publicist Pavlovič je dobil tudi zlato medaljo od akademije v priznanje za svoje časnikarsko delovanje, celo Hanka in Šafarik sta prejela po 5000 rubljev, da sta mogla dovršiti svoja dela.

Toda je neka razlika.

Kopitar n. pr. ni nikdar prosil za svetinjo, pri Gaju je pa njegova vsiljiva prošnja, kar dirne neprijetno. Dalje se ti učenjaki niso obračali na tajno policijo, ampak na znanostno akademijo, bili so slovstveniki, Gaj pa predvsem politik, tudi niso pisali takih spomenic kot Gaj, niso ob istem času bili v tako tesni politični zvezi z avstrijsko vlado in slednjič je bila tudi velika razlika v vsotah. Te okoliščine so, ki predstavljajo Gaja v drugačni luči.

Gotovo je imel Gaj mnogo zmožnosti in prirodnih darov, imel je pa tudi nekaj v svojem značaju, kar je odbijalo od njega celo njegove najozje somišljenike in kar je bilo povod, da je slednjič živel popolnoma pozabljen in zapuščen še dolgo vrsto let, da so se vsi odmaknili od njega in da njegovo delo ni imelo toliko uspehov, kot bi jih sicer imelo.

Ruski slavist Sreznjevski, ki je bil drugače velik simpatik njegovega delovanja, ga opisuje kot človeka, ki se ni odlikoval s politično daljnovidnostjo, pri tem pa trpel na malenkostnem samoljubju. V nekem pismu Stankotu Vrazu pa pravi: „Bog ga je naredil dobrega, a razmere so ga pokvarile.“ Vraz se večkrat pritožuje na intrige Gaja, ki ga je izkušal ovirati, kolikor ga je mogel pri njegovem književnem delo-

vanju in je bil pripravljen zatreti vsako, še tako dobro stvar, ako ni izšla od njega.

Vsak človek ima svoje napake in gotovo so jih imeli tudi naši narodni preporoditelji. Kadar opisujemo javno delovanje kakega moža, pridejo njegove zasebne napake samo toliko v poštev, v kolikor so vplivale na njegovo delovanje. Tudi nam se ne gre za privatno osebnost Gaja, ampak samo zato, kaj in kdo je on bil v javnosti, kaj je hotel in kaj je storil. Vpeljal je novo pravopisje in štokavsko narečje v hrvaško književnost, glasil je edinstvo Jugoslovanov, s svojo plamenečo besedo budil hrvaško mladino ter tako pripravljaj pot hrvaškemu preporodu. Dasiravno bi se vse to najbrže v ne veliko različni smeri izvršilo tudi brez njega, vendar moramo priznati njegov veliki vpliv. Ta zasluga mu ostane vkljub vsem temnim potezam o njegovem značaju. Jugoslovanska ideja, katero je glasil Ljudevit Gaj, ni izmrla in stopa vedno silneje na dan in dobiva vedno določnejše obrise. Slavje Ljudevita Gaja pomeni slavje jugoslovanske ideje in pod tem geslom se vsi Slovenci pridružujemo slavju njegove stoletnice.

* * *

Razume se, da je ta črtica o Ljudevitu Gaju samo priložnostni spis, ki nima nobenih pretensij na znanstveno originalnost. Po že več ali manj znanih virih sem hotel rojakom pokazati postavo Ljudevita Gaja. Za več nisem imel niti priložnosti, niti niso strani poljudnega mesečnika kot je Dom in Svet, za strogo znanstvene preiskave primeren prostor. Najboljše delo o tem predmetu je še vedno Kulakovskega „Ilirizem“. Šurmina „Hrvatski preporod“ je slabše delo in v glavnem posneto po Kulakovskem. Znanstvene monografije o Gaju še pričakujemo. M. Zdziechovskega „Odrodzenie Chorwaciji“ je bolj poetično delo in predstavlja gibanje le v odlomkih.

Dalja — sreča.

Zložil Anton Medved.

O dalja sinja, nedogledna,
kraljestvo tvoje kje meji?
Po tebi duša radovedna
iz temne sobe hrepeni.

Pa naj bi z naglico goloba
veslal svoj živi dan naprej,
nikdar bi ne prišel do roba,
nikjer do stanovitnih mej.

Razmikalo bi se obzorje,
kot bi bežalo pred menoj,
in hrepenenje vedno gorje
grenilo bi počitek moj.

O dalja, verna si podoba
nedosegljive sreče ti,
jaz — obstreljenega goloba,
ki nem na skali krvavi.

